

Поштарина плаћена у готову,
4 мај 1924.

ЦЕНА 5 ДИНАРА

Издаши свако педесет.
Година II, број 1

КОМЕДИЈА

ЧАСОПИС ЗА ПОЗОРИШТЕ, МУЗИКУ И ФИЛМ.

Уредник Никола Трајновић.

Власник и издавачко Удружење „Илустрација“ Иван Вркић, директор „Илустрованог листа“

Вагнеров »Парсифал« на загребачкој позорници

Фото Томислав

Драмски тенор загребачке Опere, г. Зденко Книтл у насловној партији Вагнеровог „Парсифала.“ — Dramski tenor zagrebačke Opere, g. Zdenko Knitl u naslovnoj partiiji Wagnerovog „Parsifala.“

Париска позоришна сезона

Пролеће старог Париза

Сва позоришна Европа говори остати. Ако баш није било нарочито великих дела, било је великих писаца који су давали. Тешко је набројати само имена истакнутих писаца, чија су нова дела играна. Било би их бар тридесет, а можда и више.

Последње сезоне Парије имају дosta сјајних глумаца. Нема величина, као покојна Рашел или Сара, али има их више таквих каквих је мало у Европи. Немачка има Моиса, а Француска Гитрија и Жемија. Италија је имала недавно покојну Дузе Франческу Бертини, Граматику — Париј има г-ђу Пиера, Иду Рубинштајн, Вери Сержин, Кору Ланарсери. Па оне дивне младе глумице којима се ни броја не зна и које сваког лета конзерваторијум предаје у аманет позориштима на булеварима.

Последњи рат пробудио је Француску и она будно ради на своме подмлађивању, освежењу снага којима располаже, повећању свих ефектива. И ако је дубоко у традицијама, француска уметност почела је последњих година да иде за временом, да са будном пажњом прати развој стране уметности. Позоришту, нарочито. Ове сезоне дали су и неке модерне Немце. Тако Кајзера и Ведекинда. Енглезе такође. Што нарочито,

Домаћа производња је као и старога града на Сени. Стари се увек огромна. Можда се у Француској игра сваког дана по један дуго живи и ради. А младе генерације, оне су као и свуда пуне је више нових комада који ће виталне снаге и жељне уснеха.

Нацрти за костиме балета „Le petit elfe Fermé — l' oeil“ у „Комичној Опери“.

у позоришту Саре Бернар

»Тајна сфинкса« од Мориса Ростана

У овом позитивном времену, само душа. У сваком његовом комаду третира проблем живота и смрти. Ко смо ми? Где идемо ми.

Најновије његово дело је «Тајна сфинкса» у коме третира овај свој омиљени проблем. Улогу сфинкса прво је креирала покојна Сара Бернар, за коју је та улога и писана. Али велика Сара није доживела да је игра. Достојна заменица нађена је у Иди Рубинштајн, славној трагеткињи француске. Њена слика је при дну ове групе. Остале слике су других главних учесника у овој успешој драми која се већ трећи месец игра без престанка у позоришту Саре Бернар.

Најбоље улоге Јисиена Гитрија, највећег савременог француског драматичног уметника

Лисиен Гитри, слава данашње париског позоришта, у својим најзначајнијим улогама: Потар (у истоименом комаду), Велики кнез (у истоименом комаду), Тартинф (у комаду „Беранже“), главна улога у „Ле ліон от Ја рош“ (у комаду „Сланско једног романа“).

Сплитско Народно Позориште

Један популарни новитет „Биедна Мара“ од Н. Бартуловића

Књижевник и позоришни управник г. Бартуловић још прошле позоришне сезоне успео је да у својој доброј драматизацији на даске изнесе популарну и гађутљиву историју, увек свежу и привлачну за народне масе, о љубави Хришћанке и Турчина. Г. Бартуловић је одлично успео у својим интенцијама, и то је потврдила прошле године сва наша штампа, доносећи дуге приказе о делу пригодом премијере. Тада је успех потврдила и сплитска публика, која је 12 вечери скоро увек испунила кућу у прошлој сезони, док се прво овосезонска реприза дала поново у пуном театру.

Ова историја била је и раније обрађивана. Прошлог столећа обрадио је, у облику епса, песник Љука Ботић, изневши њен садржај из Солитрових докумената који се односе на историју ових клишког Турчина (Адела), која —

крајева у XVI. столећу, док су услед хришћанског пуританизма Турци држали позадину са тврдим Клисом, а Венеција приморје са Сплитом и осталим варошима. Садржај је „несрећна љубав“ Слијанке (Маре из угледне и честите пучке породице) и младог клишког Турчина (Адела), која —

Г. Нико Бартуловић.

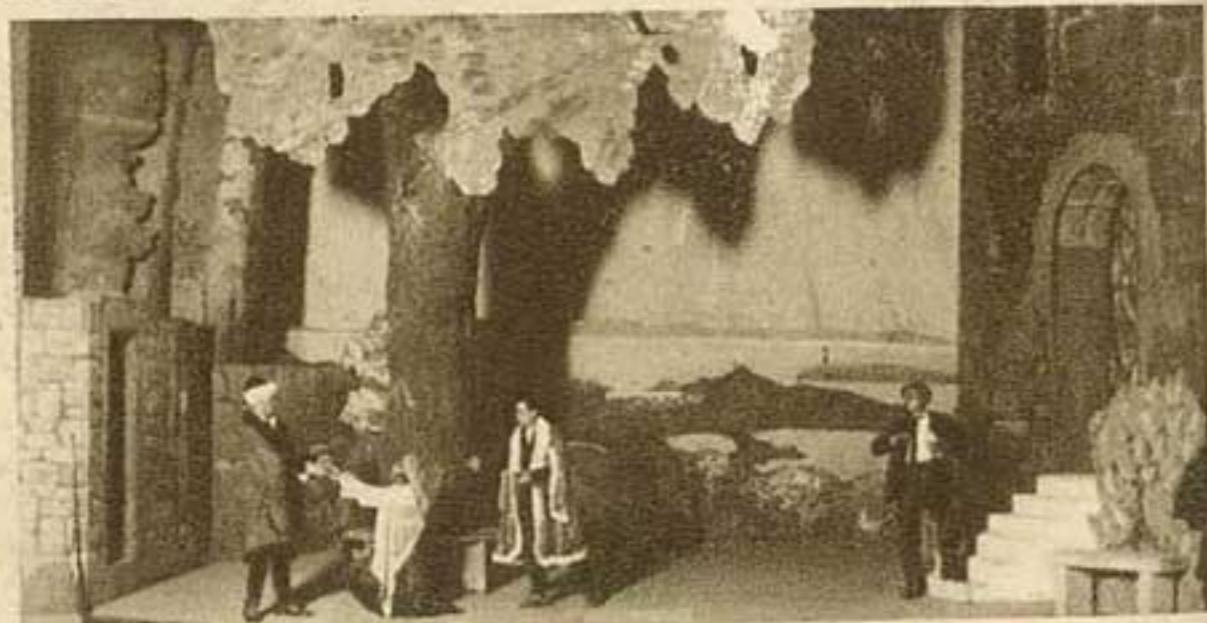
„Биедна Мара“. I чин. На сплитском пазару. — Biiedna Mare“. I čin. Na splitskom pozaru.

Г. Мато Боначић и Риста Спиридоновић, чланови сплитског Народ. Позоришта.
G. Mato Bonacić i Rista Spiridonović, članovi splitskog Narod. Pozorišta.

тарца оца Марина и изазивања диз- Драма г. Бартуловића (у коју ара чија је књи заљубљена у А- је писац пренео део најлепших ела — завршава тиме, да Мара, стихова из Ботићева епоса) има ачена у манастир, млада преми- све одлике драме за масе, са свим у... у часу кад се све могло ефектним и привлачним сред- а поправи тиме, што се за- ствима историских евокација, ми- љубљен Адел покрстио. Драма љеа, националног симболизма, де- је рађена, у главном по Ботиће- кора великих сцена, и т. д. Али, ом епосу, те је и у њој остала поред тога, има и акције и пси- стакнута фигура песника Бокти- холошке јасноће и једноставности, ћије, која симболизује национали- като то тражи драма која је на- јам прадедова и служи, не само мењена народу.

драмској акцији, него и за па- Код репризе у овој сезони, вреди забележити интерпретацију риотске интенције аутора.

„Медна Мара“. III чин. На Клису, над Сплитом. — „Biedna Mare“. III čin. Na Klisu, nad Splitom.

г. Јовановића (у улози песника зориште публике).

Боктилије! интелигентну као увек

и саживљену са типом како га замисља и тражи улога и средина. Главније улоге остале су, у подели од прошле сезоне (г-ђа Прегарџа Мара, г. Трбуховић Адел; г. Миловановић отаџ и т. д.); и по нашем као и по суду остале штампе, добро изведене. Сем г. Јовановића, у овосезонској подели истакли су се такође г-џа Каталинин и г. Прегарџ.

Режију је и ове сезоне водио писац г. Бартуловић, са познатим искусством. Декор је ове године дотерао г. Цотић.

Премиера Ибзенове „Хеде Габлер“.

Подвлачимо, премиера ове драме, која се овог месеца давала, спада у ред најуспелијих вечери што их бележи сплитска позоришна кроника. Дело је и суштинше добро познато, да би о њему требало писати. Свакако, једна стара симпатија наше боље по-

Режија управника г. Бартуловића: тачна подела улога, повезаност игре, јединственост целине, маске; бина — у складу, како баш често не гледамо.

Херу је играла г-ђа Прегарџ. Млада и талентована глумица овом својом креацијом није нас изненадила посље него смо је гледали као Јацинту (Цанкар), Офелију (Шекспир), Салому (Вајлд) и т. д. Свакако констатујемо, да је ово њено интектуално и спонтаним осећањем најбоље израђена улога. Г-ђа Спиридоновић дала је благо њену младу другарицу, а г. Спиридоновић, увек савестан и јасан, као Хедин супруг продужио је серију својих успешних типичних улога. Г. Јовановић, унео је у амбијент тежину своје фаталне улоге (писца), просто и убедљиво. Г. Прегарџ (асесор) био је у своме жанру и дао једну од бољих својих креација. Г-ђа Руцовић, у епизодној улози (тета) добра.

„Хеда Габлер“. II чин. Режија г. Бартуловића. — „Heda Gabler“. II čin. Režija g. Bartulovića.

Атеље „Олимпия“ Салон.

Један сјајан успех загребачке Опere

„Парсифал“. III чин, 2 слика. Декор од проф. Кризмана. У средини Парсифал, г. Книтл.
— „Parsifal“. III čin, 2 slika. Dekor od prof. Krizmana. U sredini Parsifal, g. Knitl.

Г-ђа Вика Енгел — Мошинска као Kundru, костим I и II чина. — Bila Engel —
Mošinska kao Kundru, kostim I i II čina.

Једен значајан датум за Загреб

«Парсифал» на загребачкој позорници

Ове сезоне, ускршњих дана враћа се по трећи пут Вагнеров мистериј на нашу сцену.

Били су то чудни и тешки дани, дани раног пролећа 1922., када се са стрепњом спремала премиера. Та премиера значила је за престиг театра, у јавности и у самом театру, »бити или не бити«. Требало је мистериј бејрутски, јесење дело дозрелости Вагнерове, круну или трнови венац свију тежња, страсти и усхита његових, — достојно изнети и интерпретирати у Загребу. Али није се питало: да ли можемо и како можемо, него: зашто да не узмогнемо!

Три готово несавладиве, једнако тешке чињенице прате могућност извођења Парсифала: у првом реду тешки проблем музичког дела извођења, затим

стилско-режијскога, а онда, не мање важан, техничко-сценскога.

И онда је посао дошао у руке целога театра. А водила су га два човека: први диригент Милан Сакс и онда још надредатељ опере, Др. Бранко Гавела. Та два фанатика бацише се на посао свом снагом и, у исто време, као дубоки поштоватељи и одушевљени поклоници Вагнерови.

Већ се неколико месеци раније почињу певачке пробе са солистима у знаменитој соби бр. 15., диригента Сакса. У исто време диригент Јозефовић студира тешке и компликоване хорове: витезове св. Грала, чаробнице, младиће, децу (суделују ученици готово свију загребачких средњих и виших школа); увече, у слободне дане, Др. Гавела држи прве аран-

Дворез од М. Трепше: г. Dr. Бранко Гавела.
— Dvoraz od M. Trepše: g. Dr. Branko Gavela.

Дворез од М. Трепше: г. Милан Сакс. — Dvoraz od M. Trepše: g. Milan Saks.

жирне пробе: час вежба солисте неколико десетака тактова музике и хор мирном и свечаном ритму (за то време на позорници се хода гралских вitezова, час затим грчевито и гласно броје секунде), постаје балетним маестром, и у — и сцена већ мора да приказује ритму и поезији сплиће и разомни, величанствени храм св. Граала са тешким, пластичним кубетом! Или други чин: прва слика је Клингсоров зачарани двор, који мора код промене на отвореној сцени пропасти у земљу, а место њега има се појавити бајна и заводљива чаробна башта проклетих девојака, у пуном цветању, која на копцу чина нагло увене и претвори се у суху, хладну пустош.

Темпераментни диригент Кршимир Бајановић заокупљен је проблемом звона. Све велике загребачке фирме позајмљују голема бронзана звона, која се монтирају испод, иза и изнад позорнице, али та несретна звона никако да зазвуче у оном одређеном молу, друу и акорду, којега аподиктички тражи стари Вагнер. На крају, након пробања до изнемогlosti, ишак је постигнут ресултат комбинацијом дугих акустичних бакрених цеви, големих зупчастих челичних плоча за моторне тестере, и акордима дубоких тонова на неколико клавира. Педантни диригент Оскар Смодек обиласи део над позорницом, завлачи се у највишу театарску куполу и истражује акустичке прилике, где ће се и како ће се сместити хорови.

У исто време казалишни технички шеф, инжињер Крижанић, његов заменик и шеф осветлења Уршић и први позорнички мешттар Колар, формално демолирају, за време читавих ноћи, позорницу буше се траверзе, дижу мостови, полажу нарочите шине за велика покретна кола, руше се портали, позорница се проширује и повишује до крајњих могућности. Проф. Томислав Кризман израдио је нацрте за инсценацију: све је лепо, стилски, једноставно, — или — или. На пример. Прва слика приказује гај код брда Монсалвата. диригенти, сви са дебелим партитурама, спајају гај код брда Монсалвата. После те слике спусти се завеса, турара, са штапићима и без

Ово је све само набачено. Могле би се писати студије о проблемима светлосним, тактичким, сказалькама, војне сценске музике и т. д. и т. д. Али — сви су свладани и побеђени, и принципи консенквентне жељезне енергије славио је славље.

Последњих дана пред премијеру наш је театар изгледао као нека опасна тврђава, коју су опростите драстични израз — опсели сами ѡаволи. Сви, од управника па до последњег радника и ватрогасца, разговарали су озбиљних лица само о овом делу.

Међутим у тврђави позбришној стање је било озбиљно, и сваког се тренутка заоштравало све више. На улазу, већ на лицу портира, одсевала је мистика и тешко свечано расположење. У свим ходницима, магацинима, над позорницом, испод позорнице, на све стране: солисти, фанfare војне музике, хорови, клавири и звона, дечји хорови, — сви дрхтави, бледи и первозни, па диригенти, поддиригенти, помоћни ad hoc

штапића, држећи левим рукама лебди простором, под његовим акорде на типкама хармонија, а магичним замахом плачу обое, деснице испружене у зраку, и сви зуре као очарани у загонетна она тактна казала ("Taktzeiger"), где непрестано искачују расветљене бројке: 1—2—3—4, онда мала пауза, па опет 1—2—3—4. а диригенти броје, броје, броје до бесвести. Одједном с једне стране рогови, трубе и позауне заоре свечани зов и мотив вере; — 1—2—3—4, с друге стране пиле, цеви и клавири заједнички рађају у тешким мукама узвишене акорде гралских звона. У утроби највишег казалишног кубета, у висини од неколико десетака метара изнад позорнице, стоје гимнастисти, не туку се и не свађају, него су мирни као невини јагањци и певају као Палестринини хеврими.

У полумраку затрпане позорнице неки чудни декори, големи, масивни, мистични. Са свих страна рефлектори, жице, челична ужета, покретна кола, практикли, а између тога шуња се наше покртвовано техничко особље са неким ужетима и моткама и бургијама, и очекују напети, да се завеса спусти, па да се бесно баце на декор, и да за кратко одређено време изведу тешку отворену промену.

Али централа, одакле се управља тим целим прекомплицираним апаратом, одакле се виче, псује, кличе, пева, телефонира, чупа коса, та централа је у гледалишту, на оном знаменитом месту, где у оркестру стоји диригент, а иза њега у паркету редитељ Милан Сакс, сама тешка атлетска снага, гвоздена енергија, челични живци, сав мокар од зноја, рашчупан, ствара чудеса. Његов штапић

акорде на типкама хармонија, а магичним замахом плачу обое, деснице испружене у зраку, и сви зуре као очарани у загонетна она тактна казала ("Taktzeiger"), где непрестано искачују расветљене бројке: 1—2—3—4, онда мала пауза, па опет 1—2—3—4. а диригенти броје, броје, броје до бесвести. Одједном с једне стране рогови, трубе и позауне заоре свечани зов и мотив вере; — 1—2—3—4, с друге стране пиле, цеви и клавири заједнички рађају у тешким мукама узвишене акорде гралских звона. У утроби највишег казалишног кубета, у висини од неколико десетака метара изнад позорнице, стоје гимнастисти, не туку се и не свађају, него су мирни као невини јагањци и певају као Палестринини хеврими.

Али, од дана у дан, све се помало кристализирало, срећивало и чистило. Представа је подако и сигурно дозревала. Свакоме је појединцу ушла мало по мало у крв његова функција, и тако се с временом постигло, да је Парсифал постала најтачнија и најпрецизнија, у сваком погледу, представа на нашој позорници.

И онда је дошао одлучан дан премијере, 28. април 1922. Не може се описати она велика стрепња, која се након шест-сатног приказивања претворила у одушевљење, гарнирано безбројним цвећем, венцима, аплаузима, честиткама. Био је то дан усхита какав може ретко када да забележи наша позоришна кроника. Не могу цитирати све разговоре, критике и рецензије, али то је била мани-

фестација једног великог и дубоког поноса. Тај понос је био чарани, нечисти створ, који лута уметнички, критичарски, музички, можда мало и наиван, али дубоко уверен, искрен.

Али да се вратимо на само извођење, на главне интерпрете. Већ смо споменули дела Милана Сакса и Дра Бранка Гавеле, који су ретким заједничким радом инкарнирали и довели у живот овај »свечани посветни приказ«, како је то Вагнер написао на првој страници своје партитуре. Насловну партију, Парсифала, певао је први драматски тенор загребачке опере Зденко Книтл. Он је за ту партију био управо предестириран, за први део дела готово ненадмашив својом младињском појавом, пуном ведрине и природности, металном бојом гласа и узорном вокализацијом, коју тражи вагнеријанска декламација. Осим својих музикалних одлика, он је један од ретких интелигентних тенора, који су у исто време и глумачки добри интерпрети.

Од свог првог дивљег наступа, па кроз велики дуо сцене са Кундри у чаробној башти, те мистичног чара Великог Петка, он је саградио јединствену, топлу, уверљиву и искрену фигуру, у којој су били кондензовани сви тешки захтеви, што их Вагнер ставља своме Парсифалу. Његова достојна и велика партнерка била је као Кундри Вика Енгел-Мошинска, која је и радије у иностранству, нарочито у Немачкој, стекла одличан глас вагнеријанске певачице. Партија Кундри је певачки једна од најтежих партија уопште, — она тражи осим силнога опсега и највећу сигурност у интонацији, али је глумачки врло захвална.

Она је у првом чину дивљи, и пробија се широм света, у другом чину сва је у власти Кливерсорој, који заводи Парсифала њеном чаробном и дивном појавом, док је у трећем чину покајница и покорница, очишћена од греха, и пере ноге светачкој појави Парсифала.

Вика Енгел, у эпизиду својега стварања, дала је ова три типа у богатом блеску најсуштилнијих певачких и психолошких шијанса. Старог гралског витеза Гурнеманза креирао је Ариолд Флегл. Широка и мирна кантилена његовог лепог баса и дубоко проживљена игра дали су светачком лицу Гурнеманза савршеној уверљивост. Флеглова уметност могла је то веће забележити један од највећих и најобиљнијих успеха. Исто вредно и за нашег младог баритона Роберта Приможића, који је певао несретног и патничког гралског краља Амфортаса. Иако је његов глас више склон бел-канту, његова боја задобила је дрхавији тон, којим Амфортас оплакује свој грех, своје душевне и телесне ране. Његова висока фигура, црна коса и брада, биле су налик на рањеног Христа са старијих мозаика. Темпераментом и пореклом јужњак он се знао свладати и уживити у стил извођења, и тај његов велики рад и труд треба искрено похвалити.

Чаробњака Клингора певао је на премијери Е. Горманов, док га је касније заменио Марко Вушковић, и тиме је фигура Клингора много добила. Маркантан лик и спажна индивидуалност Марка Вушковића дали су Клингору у једној јединој сцени све. И сви остали интерпрети ма-

њих партија били су изврсни, си-турни и прецизни. Нарочито већа остана хор чаробница, из којега су се истцали красни и свежи сласови наших солисткиња г-ђа Позак Ђуњенац, Сестрић, Поспишил, Радобој, Траутнер.

Како сам на почетку споменуо, тај је треће прољеће, што се на ускрсне дане у Загребу изводи Парсифал. Сваком се приликом даје 2—3 пута, а увек пуне куће сведоче, да имамо публику, којој је постала културна потреба, да једном на годину слуша Парсифала, ма да извођење траје шест сати. Надамо се, да ће се

та лепа традиција одржати, и да ће још многи и многи пут у будућности на Ускрс и на Велики Петак у нашем казалишту свечани звук гралских звона посветити озбиљно наступање тих благданских дана.

Од педесет и једнога музикалног дела (опере, музичке драме, балета, оперете), што их је загребачка опера ове сезоне давала и што их у овај мах има на репертоару, Вагнеров Парсифал свакако значи круну рада, успеха, могућности — и поноса.

Славко Батушић.

Путујућа друштва

БИТОЉСКО ПОЗОРИШТЕ

Постало је пре годину и по једна иницијативом старог М. С. Јазића, познатог организатора једне од најбољих путујућих трупа предратне Србије и доцније позоришта на солунском фронту. Јазић је тешко почетка пре-гијујујући некако преко главе, за-вршио је пожртвованости глумца и упорству свога покретача, уверењу да је његова једина уверава детерминација да умре као позоришни дуг на добош све ствари. Управнику Битољског позоришта продате су за позоришни дуг на добош све ствари. Јазић је некако приходом од представа и имовином и кредитом зможа оснивача. Најосетнију му помоћ указала битољска општина, дајући му по шест хиљада парара месечно за време бављења Битољу; остale помоћи су по-јавише моралног карактера: разна иззнања, захвалнице, похвалнице, бећања, бодрења и подстицаји.

Иако је одржавала лепим

израза и пријатељства, акојекако приходом од представа и имовином и кредитом зможа оснивача. Најосетнију му помоћ указала битољска општина, дајући му по шест хиљада парара месечно за време бављења Битољу; остale помоћи су по-јавише моралног карактера: разна иззнања, захвалнице, похвалнице, бећања, бодрења и подстицаји.

Иначе, о самој уметности овог позоришта нема се шта нарочито рећи. Духовне и опште културне прилике ових крајева, њихова духовна атмосфера, менталитет и психологија, схватање живота, осећања и специјално смисао за позориште с једне, и с друге стране опет сопствене скучене могућности, траже свог сопственог умет-

ност овог позоришта код већ мало претендује на одговарајућу давно познатих облика, старих литерарног етикету. Тек поред Зоне начина, огледаних средстава. О каквим покушајима експресионизма, кубизма, футуризма или друге какве, не знам како крштене, се видети и Ибзенова Хеда Габлер, и Стринбергово Коло мртвија и струје са овом или оном бљештавом етикетом не може бити ни речи. Позориште је овде спојница, акумулатор треперенja националних осећаја и националне душе, чистилиште и просветлиште националне свести, и отуд тешки проблеми галактичке оријентације човекове не потре- сају његову малу, скромну и сиромашну сцену.

Па ипак, не може се рећи, да је ово позориште неприступно тенденцијама ван тенденција националног карактера. Ако само техничке тешкоће и оскудица допусте, на његовој позорници се могу видети и комади модерних и национално индиферентних правила. Додуше то бива ређе, и увек у опреми и режији, која

Срећно комбиновани ансамбл битољског позоришта броји око 18 глумца и глумица. Најистакнутији, управо душа позоришта су г-ђе Лазић, Тодоровић, г-џа О. Поповић, г. Хети г. Ивановић. Видно место заузима г-ђа Ј. Јовановић и г. Поповић, а да ве помињемо старог Лазића који још крепко игра своје role.

Трупа је сад у Велесу, где се и формирала, одакле ће после Усваца. Додуше то бива ређе, и крса поново у Битољ.

В. Ив.

Енглеска експресионистичка драма

У Лондону је побудила сен- њег живота. Г. Нула пак, и кад зацију драма Елмера Рајса »Рачунска машина«. Писац представља своје суграђане као неку врсту машине, без унутарњег живота и психологије. Главни јунак зове се: г. Нула, његова жена г-ђа Нула, затим долазе г. и г-ђа Један, г. и г-ђа Два, па до шест. Дешава се у Њујорку. Жена г. Нуле јесте машина за секирање мужа. Најзад г. Нула умире. Рајс пакао, све је то опет пуно људи — машина: досадно, просечно. Злочинци су у том свету надљуди: јер се кају и имају унутар-

ФАБРИЧНО СТОВАРИШТЕ ТЕПИХА ЗАВЕСА

ТРГОВИНА

ФИНИХ ПЛАТНА ПАМУЧНИХ и ЛАНЕНИХ,
СВИЛЕ, ПЛИША и МОКЕТА за НАМЕШТАЈ

Јосиф Јаролимек и Синови

БЕОГРАД

ОСНОВАНА 1891. ГОД.

КНЕЗ МИХАЈЛОВА 14.

Вариете „МЕТРОПОЛ“

ДЕЧАНСКА УЛ. 23 ГОРЊИ СПРАТ

БЕОГРАД

Препоручује велики априлски програм, од првокласних артиста и артисткиња

Почетак тачно у 10 часова увече

УЛАЗНИЦА 20— ДИНАРА

Претплатите

се

на

„Comoediју“

ОГЛАШУЈ У „СОМОЕДИЈИ“.

»Тајмс« доноси велики чланак о премијери, и назива комад кубистичким или згодним експериментом.

Музички живот

Успеси г. Љубише Иличића.

Преда мном је свежање немачких листова и часописа у којима се говори о успесима у Берлину нашега земљака г. Љубише Иличића (Луис Иллинг) ранијег члана београдског позоришта. Г. Љубиша Иличић је син познатог старог позоришног управника Фотија Иличића, за чије је име везана читава једна епоха српског позоришта. Као оперетски певач г. Иличић је успео брзо да се истакне, листови хвале његов глас и његову игру. Нас мора радовати овако брз и искрен успех једног нашег уметника у страном великом свету и то још сина старог Фотија Иличића.

Школа г-ђе Исаченко.

На другом месту доносимо разговор који је наш берлински дописник имао са г-ђом Исаченко.

Школа г-ђе Исаченко

(Разговор г-ђе Исаченко са до- писником „Сомоедије“).

»Долазећи у Берлин имала сам намеру да отворим велику балетску школу. Капитал нам је био понуђен, ученица је било дosta. Али прилике нам то нису биле дозволиле. Тада се у Немачкој очекивала револуција или материјална катастрофа државе. Отварање школе морали смо одложити и одрећи се примања ученица.

И тако сам наставила рад са својих пет девојчица. Наше прво вече у Blüthner-sal било је необично добро примљено од публике и изазвало је читав низ врло повољних критика берлинске штампе.

У то доба добили смо и по-

Успеси њених ученица радују сваког од нас, али са неприкриственим болом морамо мислити и на то, како смо били малерозни са нашим балетом, јер најлепши тице одлетоше у свет! Надати се да ће и нас посетити, па ма за једно кратко, најкраће гостовање.

Једна жеља.

На крају данашње кронике да изразимо једну жељу. Као што је била измена представа драмских трупа Београд—Загреб, тако да се учини и са опером. Загребу бисмо ми дали неколико наших раскошних успешијих ствари, а Загреб нама руске опере. Јер ма шта се причало о Словенству, највиши врхунци словенски до данас јесу Шопен и велики Руси. Крајње је време да дођу до нас, макар и преко Загреба.

Станислав Винавер.

нуде да гостујемо у разним варошima Немачке. Давали смо и једно приватно вече са добротворним циљем (у корист гладне берлинске деце, а иницијативом господина берлинске елите) у раскошном дворцу г-ђе von Lesser. Улазница је коштала 50 (педесет) долара.

У Хамбургу нам је успех био толико велики, да смо добили позив да учествујемо на новинарском балу, највећем балу последњих година.

У Берлину смо овим позвани да дајемо матине у једном од највећих позоришта (преко 3000 места) Volksbühne.

Имамо још многих понуда и чак за Енглеску и Америку.

На лето мислим да одем на својом «децом». Она су показала одмор у једну од немачких бања; а на јесен, ако се прилике стабилизирају мислим у Берлину отворити школу.

Ја сам необично задовољна

ФИЛМ

Филм у садашњици и будућности

Постоји једна гомила књига о филму и филмској уметности, најчешће кажњиво дилетантских, глупих, безграницно брбљивих, у свом лову за рекордом. Нема скороничега што би било вредно озбиљне пажње, и зато се осетила потреба за једном добром, уметнички замишљеном, заиста критичком монографијом о филму. Један факт је необаврив: филм се не може више одгурати од свога места. И највеће литературне шовинисте му признају: »Није истина уметност, али је задовољство«. Данас, када је филм запослио толике интелекте, песнике, техничаре и глумачке снаге мора му културан човек, ма да је и двадесет година гримео противу филма, признati његову вредност.

Ових дана умешни фељтонист Balazs, који поред осталог има своју сопствену мисао, и свој сопствени начин да је каже, издао је на немачком једну брошту о култури филма, под насловом »Видљиви човек«. Књига која местимично личи на идејни роман будућности почиње овом мало необичном представом: »Проналазак штампе, направио је временом лице човечије нечитким. Људи су дошли у могућност да толико прочитавају са хартије, да су занемарили сваки

други облик изражавања. Тако се сав израз прочитавао, а не огледао. По мишљењу аутора садашњица претрпљује преокрет. Човек онест постаје видљив — т. ј. доба штампаног израза се превивело, изумире; будућност наше духовног развија лежи у филму, у сликама које замењује апстрактну слику речи. По њему, човечанство се налази у сумраку слова, речи, књига и новина!

Идеја му је толико примамљива својом свежином, толико револуционарно романтична, да немо се њој за љубав позабавити са свима хипотезама, које он за њу везује.

На пример: »На платну се развија први интернационални језик, језик мине и геста«. »Зарта идеја није исто толико узвишене као сан опште народног помирења, као жеља ка комунистичкој духовији?«

»Вилзон и Лењин тежили су гигантским потезима ка општој, дубокој популарности. Па шта је било? Вилзона су исмејали, Лењина се боје — а Шарло Чаплин их је обојицу победио, јер су једино њега волели сви, велики и мали, Европа и Америка без изузетка!«

»У двобоју има више драги него у двобоју речи«. Кому није јасан израз »Двобој мина«

нека се сети романа Достојевског, романа у борама лица, у изразу око углова уста и усана.

Видљиви израз лица, зареже ниансе јаче но најлепша фраза, чак фраза смета ако је израз потпуно јак. Да узмемо за пример сцену из једног од најбољих филмова, сцену из «Поликушке». За време сна Поликушки нестаје врећница са новцем, њему поверена на чување. Он се буди, и код њега се јавља свест о томе губитку. То је неизградиви, незаборавни моменат који носимо са собом, којега не

Филм у Београду

Програми београдских биоскопа од 21—26 априла.

Колосеум: »Оливер Твист« — Поред филма »Деди«, који је недавно приказан, »Оливер Твист« је несумњиво један од најбољих и најуспелијих филмова Џеки Кугана, које смо видели ове сезоне. Позната садржина славног романа Чарлса Дикенса, свакако, није могла бити боље обрађена за филм. Поред Џекиа у овом се филму нарочито истакао Лон Шанеј, глумац, кога Американци с правом називају, с обзиром на његове досадашње улоге разноврсног жанра, »човек са сто лица«. Режија Франк Лојда је одлична. Фотографија одлична. — У последњим филмовима Џеки Кугана све се више осећа, да Џеки игра као већ рутиниран глумац. То је, несумњиво, последица и сувише наглог стварања његових нових и нових филмова. Ово може имати штетних последица за Џекија, јер се тиме губи дивна класична простирања његове игре, која је баш нај-

више допринела његовој популарности широм земљине кугле.

Париз: »Тајна двора Самуров«. — Свакако пуким случајем одмах један за другим, видели смо три филма са Лил Даговер у главној улози. Док су прва два веома просечне вредности, овај последњи је, захваљујући партнерима и занимљивости садржаја, ако не потпуно, ипак једним делом успео. У филму се осећа очигледно напрезање, да се да велика слика некадашњег руског живота, заједно са неизбежним типовима руског села и апсолутизмом племства. Али је баш то најслабија страна овог филма, јер треба имати на уму, да овакве филмове могу стварати само Руси, а не Немци, који најмање могу имати смисла за интерпретацију оног стецифичног, руског живота.

Коларац: »Дези« — Опет један »шлагер« са Лиа Маром, опет иста галерија њених партнера,

опет иста игра, мимика, гестови, Код Опере реприза доброг филма осмеси. Затим: садржај очајно глуп, до баналности, запржен са Хартом, јевтиним хумором. Колико ћемо још километара оваквих филмова Лиа Маре видети? Да ли то заслужује публика »Коларца«?

Филм Витаскопа (»Тајне Мортоновог двора«) врло просечан.

Београдски филмски живот

»Per aspera ad astra«, филм г. М. Игњачевића

У једном од прошлих бројева убедити.

»Comoedie« писано је о једном нашем филмском уметнику на филм готово без заплета, без до- гађаја, оригинална и интересантна, или и са врло мало практичне вредности. Лиризам у филму, како га Игњачевић замишља, нема будућности — Дакле покушај г. Игњачевића је, по моме мишљењу, није неуспео.

Приликом последњег предавања Клуба Филмофиле, које је одржао г. Игњачевић, приказан

у свом предавању г. Игњачевић је нагласио, да сматра, да будућност имају филмови искључиво лирске концепције. Свакако, то своје уверење г. Игњачевић је хтео да нам и практично прикаже у филму »Per aspera ad astra«. Али нас није могао

талента за филмску глуму, по- ред тога што располаже и извесним спољним својствима, који су неопходни за успех у филму. Али, држим, да г. Игњачевић не може доћи до потпуног успеха, ако продужи путем којим је пошао.

Чк.

Филмске новости

— Једним конкурсом недавно завршени француски филм »Кенигсмарк«, по познатом роману Пјер Беноа, признат је за најбољи француски филм израђен у току прошле године. За »Кенигсмарк« је било 1270 гласова. Затим долазе ови филмови: Абел Ганс: »Точак« (са 1119 гласова), »Битка« (508), »Шумски сметњак« (198), и т. д.

— Луј Фејад, аутор више филмова предузећа »Гомон« завршива у Ници свој последњи филм »Пиеро и пирета«.

Премијера најновијег филма Глорија Свансон »Колибри« било је, после огромне реклами, у једном биоскопу у Холивуду. Међутим филм није имао успеха како се очекивало.

— Грифит је приказао у Риалто Позоришту у Сут-Норвелку, свој најновији филм „Америка“. Притилегисане личности, које су присуствовале овом приказу, изјавиле су да је то најбољи Грифитов филм од свих досадашњих и да чак оставља за собом и познати филм „Рођење једне нације“.

— У мађарском часопису „Позоришни живот“ објављено је једно писмо познатог мађарског филмског глумца Михаја Варкаљија, који сада ради у Америци, у коме он у главном говори о филмским приликама у Холивуду и Лос Анџелесу. Између осталог он ту вели, да је међу филмским ансамблом завладала велика беспослица. По улицама Лос Анџелеса лутају сада око 10.000 филмских глумаца (подразумевајући ту и обичне статисте), који очекују ангажман. Они пристају да раде и за 6 шицлинга дневно, ма да је то, према тамошњим приликама, мизерна плата. — Варкоњи је ангажован код „Парамунта“ и завршио је свој први филм „Триумф“. Затим ће играти у филму „Женар“.

Епиграми из Шо-ове »Девице Орлеанске«

Шо-ова нова драма „St. Ivan“ која је са толико успеха приказана у Енглеској пуна је шо-овског духа и ироније.

На пример:

»Чудо је догађај, који подржава веру. Чуда могу бити врло чудновата за оне који су сведоци тих чуда, а врло једноставна за оне који их чине«.

— У бечким биоскопима приказује се последњи филм „Вита“ предузеће, „Хотел Потемкин“.

— Пред власницима њујоршких биоскопа Родолф Валентино приказао је свој најновији филм „Господин Бокер“. У овом филму поред Валентина учествују и још неколико познатих „звезди“: Бебе Даниелс, Луј Вилсон, Полет ди Вал, Хелена Хедвик.

Познати мађарски редитељ Михај Кертес ради сада у Лондону. Ускоро ће режирати филм „The Woman of Izrael“.

Америчко филмско предузеће „Famous Players“, предвиђа, да ће за филмове, које ће израдити у току идућих шест месеци, утрошити суму од 12 милијона долара.

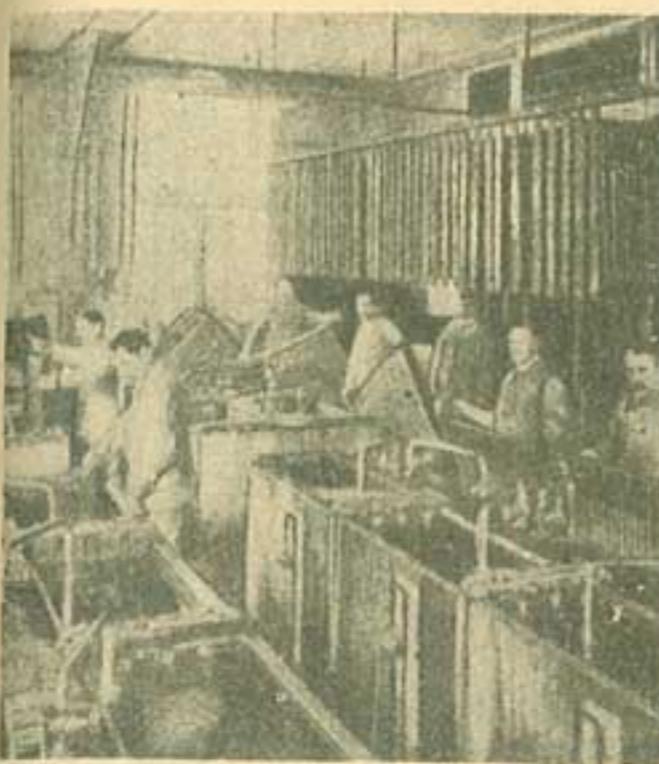
У Мађарској сада има 292 биоскопа. Од њих раде: свакодневно 132, три до четири пута недељно 79, два пута недељно 37 и само једанпут недељно 44.

»Ми никада не знамо када смо побеђени и то је наша врло велика погрешка. Ми не знамо никада када смо победили, то је наша још већа погрешка«.

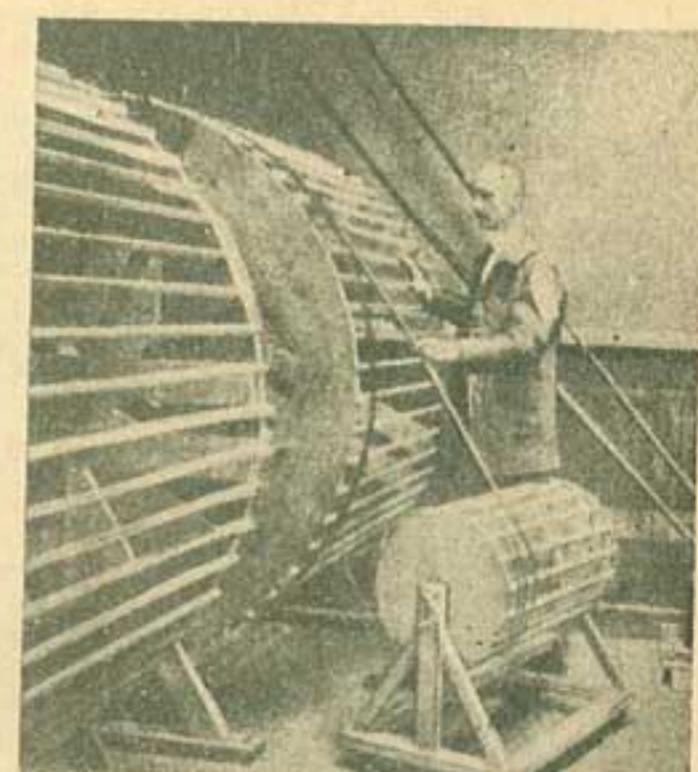
»Само у историским уџбеницима и у баладама увек се непријатељ побеђује«.

»Енглези су јачи на мачевању него на мишљењу«.

Израда филма после снимања

1. Оделење за изазивање филмова у ентвиклеру. — Odelenje za izazivanje filmova u entvikleru.

2. Затим се филмови намотавају, ради сушења, на добош, који могу примити по 5—600 метара. — Zatim se filmovi namotavaju, radi sušenja, na doboše, koji mogu primiti po 5—600 metara.

3. После сушења филм се саставља у чинове: сваки мали котур представља једну сцену. — 3. Posle sušenja film se sastavlja u činove: svaki mali kotur predstavlja jednu scenu.

4. Најзад се филм копира у нарочитом копир апарату (горња ролна је бела, неосветљени негатив, а доња црни негатив). — 4. Najzad se film kopira u naročitom kopir-aparatu (gornja rolna je bela, neosvetljeni negativ a donja crni negativ).

Одликована на изложби у Турину 1911 г.

Само у овој радњи можете добити најбољу робу, највећи избор и фабричне цене

Ших. В. Вујовић
Кр. Александра 19.
Београд.

Чиновници и Сиротињо!!

Да бих дао могућност чиновницима и сиротињи, — који понажвише трпе новчану кризу — да и њима светли електрика и да их не трује гас, решио сам да свакоме уводим електричне инсталације на отплату у три рате.

За потребна обавештења обратити се Електро-Техничкој радњи

Јована М. Симића

Макензијева Бр. 5, Славија. Тел. 18-76

ГАЛЕРИЈА СЛИКА „ИЛУСТРОВАНОГ ЛИСТА“

Од 3. априла „Илустровани Лист“ проширен је знатно.

„Илустровани Лист“ излазиће на 24 стране мањега формата (ранije излазио на 12 страна), и у сваком своме броју доносиће као бесплатан прилог по једну уметничку слику величине данашњег „Илустрованог Листа“ и по 24 портрета виђенијих грађана и грађанки из целе земље, а ради узајамног упознавања.

Физиономије и портрети

Гlorија Свансон

У великом низу познатијих америчких филмских звезди, нарочито се истиче име Гlorије Свансон, жене чудне и врло привлачне лепоте, звезде у сјајним, ексцентричним и луксузним тоалетама на филму и ван њега.

Гlorија је рођена у Чикагу. Отац јој је био командант једног прекоокеанског брода и Гlorија је, још у детињству пропутовала многе делове света.

У младости Гlorија се одушевљено одала сликарству, и имала амбиције да постане велика и чувена у овој уметности.

Али јој је судбина одредила други пут...

Од тога дана Гlorија се посветила филму.

Била је, затим, ангажована код чувеног и фамозног Мак Сенета и учествовала у неколико његових филмова. Затим се посве-

Гlorија Свансон у свом најновијем филму „Колибри“. — Gloria Swanson, u svom najnovijem filmu „Kolibri“.

тила озбиљној игри, која јој је и коће име Глорија. Донела славу и назив: »звезда«. Најзначајнији њени филмови

За партнere је имала Валаса су: »Размена«, »Немогућа г-да Рида (умро због претеране употребе кокаина) и врло популарног Бев«, »Жене не мењајте своје му- и омиљеног Родолфа Валентина. »Зоза«, »Раскошне кћери« и, по-

Глорија је разведена и има следњи, »Колибри« — из кога једну малу девојчицу, којој је та- доносимо једну сцену.

Конкурс силуeta

Ко су ови филмски глумци?

Највећи филмски атеље на свету

У прошлом броју ми смо из- споредним зградама и свих 28.000 цели један кратак преглед раз- метара. Велики атеље је дугачак витка филмских атељеа, односно »само« 256 мет., а висок 40 мет. развитак њихових димензија, у вези са техничким средствима, којима се у њима служи приликом узраде филмова. Сада доносимо слику-унутрашњи изглед-највећег филмског атељеа на свету.

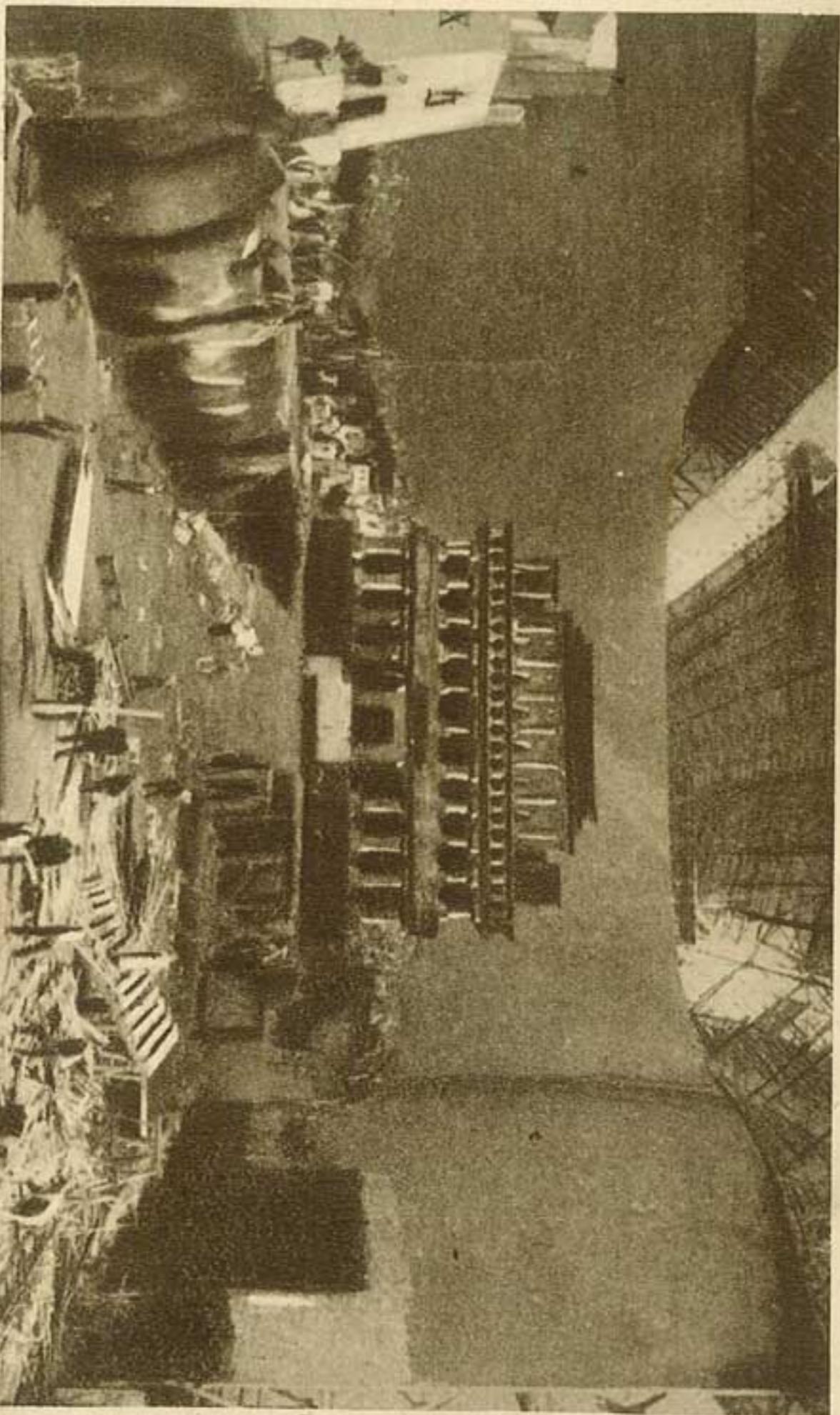
Читалац ће помислити да се и то налази »у земљи неогра- чених могућности«, у Америци, — или се вара. Овога пута и Немци су показали да могу имати нешто, што нема Америка, и то баш она Америка која се често назива: »царство филма«.

У ствари овај се атеље — који је некад служио за ангаре огромних цепелина, па је доцније преправљен — дели у два дела, земљишта које обухватају оба атељеа је 20.000 кв. мет., а са

дугачак 216 мет. а висок 14 мет. Поред простора за сцене, атеље има и нарочита оделења за гардеробу глумаца, ку- патило, сопствене столарске и ме- ханичке радионице, оделења за канцеларије, и т. д.

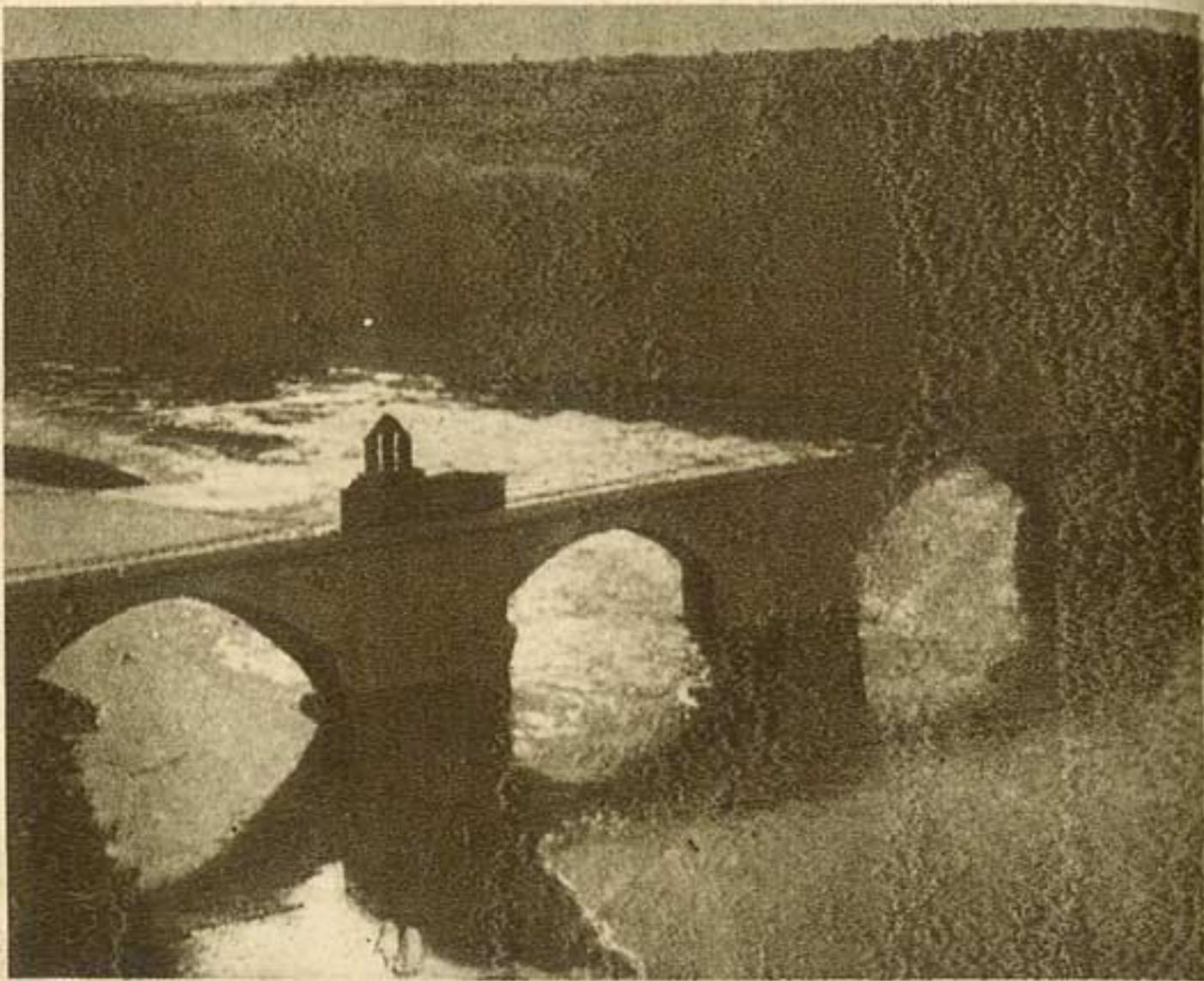
До сада је у атељеу израђено неколико филмова. Последњи је био велики филм И. Н. Р. И., који је, изгледа, један од најзначајнијих филмова довршених у по- следње време у Немачкој. Филм је рађен по једном делу садржаја Светога Писма. Главне улоге играју неколико познатих »звезда« немачког филма: Грегори Хмар (Исус Христос), Хени Портен (Мавећи и мањи атеље. Површина рија), Аста Нилзен (Марија Магда- лена), Вернер Краус (Понтиус Пи-

Унутрашњост највећег атељеа на свету, Неман, које захвата простор од 20.000 кв. метара. Градња Јерусалимског храма за велики филм „И. Н. Р. И.“ — Унутрашњост највећег атељеа на свету, Неман, које захвата простор од 20.000 кв. метара. Градња Јерусалимског храма за велики филм „И. Н. Р. И.“

Чудо од технике, али не за позориште, већ — филм

Природа у филму

Из једног филма: Мост Светог Бенедикта у Авињону (француска), снимљен на месечини.
— Iz jednog filma: most Saint Benoît u Avignoni, snimljen na mesecini.

У царству филма

После светски познатог малог по филму «Бојтлер» прогрес Часомогодишњег филмског глумца плиса».

Цеки Кугана, сада се јавља из

Америке један нов трогодишњи таленат, који се зове Реги Монтомери. Он је недавно потписао уговор са једним енглеским предузећем по коме, играјући у филмовима овог предузећа, добија годишње сто хиљада фунти стерлинга.

Најбољи руски комичар у филму Аркаша Бојтлер ангажован је сада за једно америчко предузеће. (Бојтлер је познат код нас

Руски инжињер Домерал који живи у Паризу пронашао је један апарат, помоћу кога није потребно премотавање филмопе ради поновног приказивања. Оваком апаратом добија се, лесулјиво у времену и избегава се евентуално кварење филмова приликом премотавања. Апарат се може наместити на сваки пројекциони апарат, без обзира на његову конструкцију.

Лепе и омиљене жене у филму

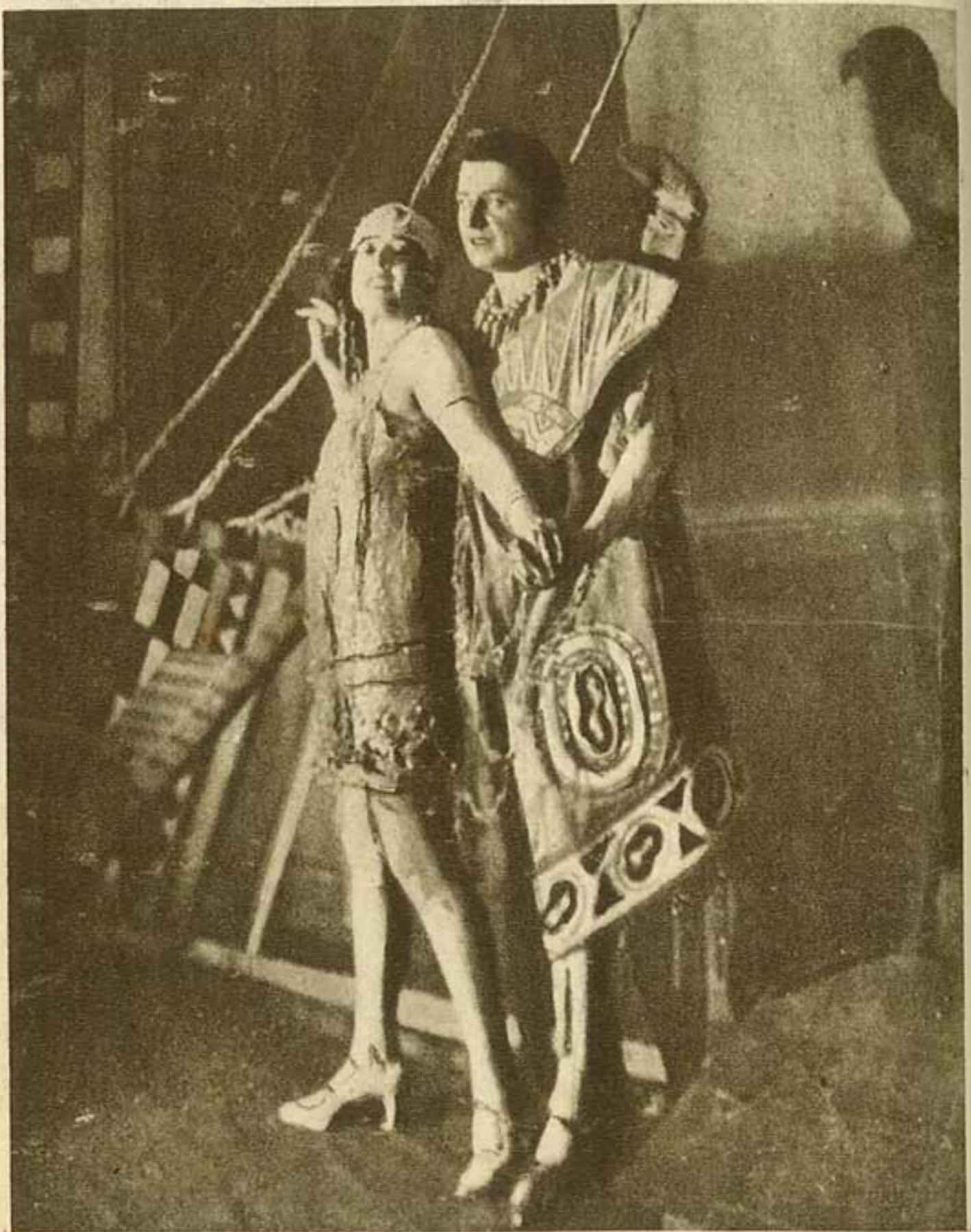
Ани Меј најновија америчка филмска уметница. Мис дн Пон, у познатом филму „Екцентричне жене“. — Anu May, najnovija američka filmska umetnica. Miss Du Pont u poznatom filmu „Ekcentrične žene“.

Ерика Гласцер, одлична интерпретаторка жена из полу-света, у филму „Трагедија љубави.“ — Erika Glascer, odlična interpretatorka žena iz polu-sveta, u filma „Tragedija ljubavi.“

Наши на страни

Г. Љубиша Иличић на берлинској позорници

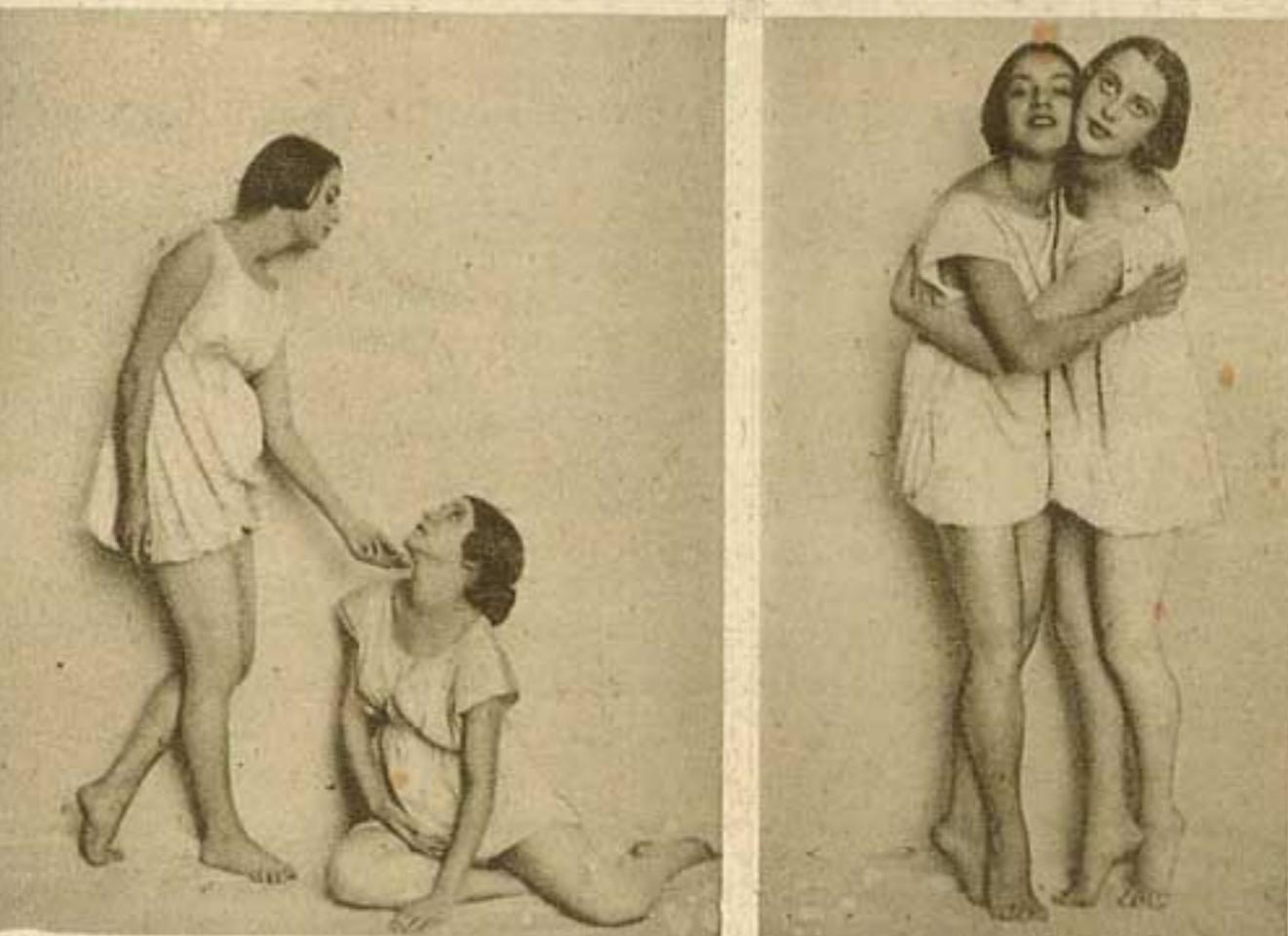

Г. Љубиша Иличић (Louis Žwing), одлични оперетски тенор, има последњих година врло леп успех на берлинским оперетским позорницама. На слици је г. Иличић са својом партнерком, познатом берлинском примадоном Ханом Горином, у оперети „Фараонова госпођа.“

Наше мале балерине у Берлину

Група ученица г-ђе Исаченко: Вања Зибина, Аница Прелић, Соња Станисављевић и Ната Милошевић, у игри „Marche funebre“, од Шопена.

Г-џе Соња Станисављевић и Вања Зибина, у игри Melodie од Рубинштајна. — Г-џе Ната Милошевић и С. Станисављевић у игри „Пролеће“ од Грига.

Уметнички живот на нашем Југу

Тетовско певачко друштво »Бинички«

Женски збор тетовског певачког друштва „Бинички“. — Ženski zbor tetovskog pevačkog društva „Binički“.

У идући уторак, 13 маја, пе- стар, који је уједно и једини ор- вачко друштво »Бинички« из Тетова приређује концерт у Манежу.

Ово симпатично певачко дру- штво, које је већ много урадило у свом крају на културном и у- метничком пропагирању, основано је 1922 године. Броји око 66 чла- нова и чланица, који су сви ро- ђени тетовчани. Председник дру- жине је г. Војислав Поповић, у-

дружина даје у Тетову и око- лини врло успешне концерте. Прошле године правила је излет до Охрида, а сада се спрема да посети Ниш, Зајечар, Књажевац, Неготин и Београд, и свуда при- реди по један концерт.

Са друштвом »Бинички« пу- тују, као гости, многи виђени Тетовчани са председником Општине збора, друштво има и свој орке- на челу.

Идући број „Comoedia“ посвећујемо смрти велике талијанске тргеткиње Елеоноре Дузе. Поред више слика и ситнијих прилога, „Comoedia“ ће донети и један есеј о уметности Елеоноре Дузе, од г. Тодора Манојловића познатог књижевника.

Дилетантска позорница

Прослава стогодишњице Бранка Радичевића у Ново-Врбачкој Гимназији (Бачка), у којој је настава на немачком језику. Слика представља апотеозу Бранку, коју су изводили само ученици немачке народности.

Анекдоте

Како је г-ђа Деса Дугалић спа- жртвована по једна канарина, слала је најзад представа за ко-

ју се никако није могло наћи
маду од Кромленка, који се са ни једна птичица тога тако пла-
 успехом даје у Загребу, и у ко-
шљивог соја. У последњем тре-
ме гостује г-ђа Д. Дугалић, члан
богорадског позоришта, има једна
рина, и то у самој кући — код
сцена одмах у првом чину, у чувара зграде. И ако ју је с по-
којој г-ђа Дугалић вади из ка-
четка брижљиво крио, он немаде
веза праву канарину, и са њоме
куд и донесе је на позорницу,
игра по позорници. Та је сцена
затим са сузама у очима приђе
врло лепа и сугестивна, и увек
г-ђи Дугалић и замоли је да не
је имала јак утисак на гледаоце.
вади канаринку из кавеза, јер му
Међутим та иста сцена стајала је она успомена из рата од не-
је у ствари врло много, јер би
канарина одмах после те сцене
гинула, пошто их је дао Бог јако
осетљиве и плашиљиве.

Г-ђа Дугалић је била добра
срца, жртвовала је своју најбољу
сцену првог чина — и малој ка-
нарињи био је спасен живот!...

У низу представа »Величај-
ног рогоче«, за коју је сваку

Наше балерине на страни

Г-це Ната Милошевић и Соња Станисављевић у игри „Војнички марш“ од Шуберта, коју су изводили у Берлину. — G-ce Nata Milošević i Sonja Stanisavljević u igri „Vojnički marš“ od Šuberta, koju su izvodili u Berlinu.

Одговорни уредник Н. Трајковић, Скопљанска 18. — Власник за Издавачко Удружење „Илустрација“ Иван Зрнић, директор „Илустрованог Листа“. — Тифдрук и офсет штампа Графичког Завода „Макарије“ А. Д. Београд—Земун